

Любомир Б. Павлов

Иван Ефремов и романът
му „Атинянката Таис“

1920 година. В съдбовното за Русия време на гражданската война тринадесетгодишният Ваня Ефремов живее достойно своето юношество. Питомец на военно-автомобилен отряд на Червената армия, той участва дейно във войната. Служи последователно като помощник-шофьор и моряк, а след завършването на курсове във морското училище няколко години плава в Тихия океан, на Далечния Изток, после в Каспийско море. Но той има едно горещо увлечение – палеонтологията – и то го откъсва от морето. Ефремов участва в много експедиции като „ловец на ископаеми“. В края на краищата това увлечение го довежда до минно-геоложкия институт в Ленинград, където се записва да следва задочно геология и завършва института през 1934 г. През това време и през първите петилетки Ефремов работи като геолог в Средна Азия, Източен Сибир, Якутия, Далечния Изток. В резултат на задълбочени научни дирения той публикува редица научни трудове, които го довеждат до кандидатско звание, а през 1940 г. защитава успешно дисертация за научната степен доктор на биологическите науки. Плод на неговите изследвания е създаването на нов клон в палеонтологията – тафономия. Този негов принос му донася висока държавна награда. До 1959 г. Ефремов е публикувал над 70 научни труда.

През пролетта на 1944 година в литературните списания се появява един неизвестен дотогава писател с увлекателно написани разкази – „Кати Сарк“, „Срещи над Тускарора“, „Езерото на планинските духове“ – необичайни приключения и смели, изпълнени с човечност герои. Така ученият палеонтолог, вече в зряла възраст, навлиза в белетристиката след големите си успехи в науката, с много богат жизнен опит, набран по усилените пътища на първите петилетки и на собствения си, богат на събития живот. Още с първите си художествени творби Иван Ефремов очарова и пленява завинаги читателите. Следват сборници с кратки новели, новите разкази „Белият рог“, „Елмазената жила“, „Заливът на разноцветните струи“, повестите „Звездни кораби“ (1947), „На края на Ойкумене“ (1949), „Пътуването на Баурджед“ (1953), „Пътят на ветровете“ е книга за работата на възглавяваната от Ефремов палеонтоложка експедиция в Монголия от името на Съветската академия на науките през 50-те години.

Смелата научна фантастика обхваща добре прогнозираните високи научни постижения. Така се появяват романите „Мъглявината на Андромеда“, „Сърцето на змията“, „Часът на бика“, експерименталният роман „Острието на бръснача“ и последната книга на автора – „Атинянката Таис“.

Основният тон в научната фантастика на Ефремов, за разлика от подобни творби на Запад, които рисуват мрачно бъдеще на човечеството, е светлата вяра във възможностите на човека и в стремежа му към красота. Ефремов счита, че постиженията в бъдещите успехи на науката ще бъдат за доброто на човечеството, при едно общество, организирано върху високохуманни принципи, върху онези начала, които са залегнали в учението на комунизма.

В светлината на тези идеи Ефремов рисува осъществената мечта на човечеството за една велика общност между хората от всички краища на обитаваната планета – хомоноя.

Както в книгите му, посветени на бъдещето, на стремежа да се обхване вселената и нейните тайни, така и в „Атинянката Таис“ Ефремов извайва върху канавата на дълбоката древност образи на хора, стигнали върховете на възможното човешко съвършенство, свързани със своята среда, ала дейни творци, които се стремят да променят епохата си, да я изведат от тъмнините на невежеството, злобата и войните.

Всички образи на Ефремов са символични, дори и исторически достоверните. И Александър Македонски, и неговите съратници, които преорават с гигантски размах дребното всекидневие на древните народи, все пак са носители на прогресивни идеи: у Александър това е стремежът да опознае докрай света, да обгърне пределите на тази земя – Ойкумене – обител на човечеството, обител на богове и герои, неговият основен стремеж да свърже Изтока със Запада, да обедини света под мощната си десница, за да създаде от културите, идеите и познанията на Изтока и Запада една монолитна сплав за цивилизацията на своето време.

У скулпторите Лизип и Клеофрад Ефремов открива мечтата за съвършена красота. У индийските философи и жреците на храма „Ериду“ – вярата в надмощието на доброто над злото. У мрачните жрици на Великата майка той съзира странната смесица от една воля за надмощие над мъжкото начало и една първична творческа сила, присъща на жената – земна и тежка, всепоглъщаща страст към сътворяване на живот – и убийствена, тиранична власт над всичко живо; някаква вечна борба между животворното начало и неизбежната смърт.

В тази среда Ефремов поставя и атинската хетера Таис, свobodомислеща, волнодумница, която израства високо със своите нравствени търсения. Веднъж за винаги тя е разчупила веригите на предразсъдъците в древното общество на патриархата, който потиска жената и я отхвърля като непълноценно човешко същество, въпреки, че възхвалява нейната красота. В лицето на Таис авторът извайва образа на

проникновена боркия за мир – най-доброто място на жената в един жесток свят. Цялата книга е прочувствен химн за величието и красотата на жената. Таис жадува за мир, за братство между хората и се бори срещу насилието във всичките му форми.

Без да се опитваме да доразкриваме идеята на книгата, която авторът е подсказал сам в предговора си и е защитил блестящо като белетрист със съдържанието на романа, ще подчертаем само умението, с което Ефремов успява да осъди себичността на мъжа и да изтъкне в противовес облагородяващата роля на жената като жрица на красотата и на хуманното начало у човека.

Цялата епоха, взета от Ефремов за фон на повествованието, е епоха на дълбока криза в икономиката, в идеите и в културата. Това е епоха на прехода от класическата античност към елинистичната древност. В политически идеи това е преминаването от ограничената полисна система на Елада (градове-държавици) към големите елинистични империи, които бързо възникват и също тъй бързо се разпадат, ала изиграват ролята на катализатори за обмяната на идеи и за общуването между хората.

Така сред примитивните условия на онова време, сред религиозни, митологични и мистични заблуди, лутания и прозрения постепенно възникват нови ферменти на свободомислие. Ефремов ни показва как още в дълбока древност човекът се стреми да разчупи оковите на първичното, да се изтръгне от черупката на религиозната закостенялост. В последната си книга, в своята лебедова песен – „Атинянката Таис“, големият съветски автор е успял да вплете всички прогресивни схващания на древните, цялата красота на техния ведър и радостен възглед за света.

Любомир Б. Павлов

КРАЙ

© 1986 Любомир Б. Павлов

Сканиране, разпознаване и редакция: ultimat, 2009

Издание:

Иван Ефремов. Атинянката Таис

Трето издание

Издателство на Отечествения фронт, София, 1986

Редактор: Донка Станкова

Редактор на издателството: Венета Маринова

Художник: Бисер Дамянов

Художествен редактор: Мария Табакова

Технически редактор: Румяна Браянова

Коректор: Виолета Славчева

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/11790>]